

Norske Barne- og ungdomsbokforfattere

Postboks 261 Sentrum
0103 Oslo

Deres ref.:

Vår ref.: 2004/87
MA2-M5 HRHA 437.2

Saksbeh.:

Dato: 27.04.2004

■ **Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere - konkurranseloven § 3-9, jf. §§ 3-4 og 3-1 - dispensasjon for bokklubbavtaler**

V2004-26

1 Sakens bakgrunn

Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere (NBU) søker på vegne av sine medlemmer i brev av 22. januar 2004 om dispensasjon for nylig inngått avtale om bokklubbutgivelse med Blåmann Barnebokklubb v/Det norske Samlaget. Avtalen er identisk med avtalene mellom NBU og henholdsvis N. W. Damm & Søn AS (Damm), De norske Bokklubbene AS (De norske Bokklubbene) og Cappelens Bokklubber.

Blant saker som relaterer seg til den foreliggende dispensasjonssøknaden kan NBUs søknad om dispensasjon for bokklubbavtalene med Damm, De norske Bokklubbene og Cappelens Bokklubber nevnes. Konkurransetilsynet fattet i brev av 12. november 2003 følgende vedtak V2003-62:

”Med hjemmel i konkurranseloven § 3-9 b) gir Konkurransetilsynet dispensasjon for Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere til å inngå avtale om royalty i avtaler om utgivelse av skjønnlitterære verk i bokklubb med De norske Bokklubbene AS, Cappelens Bokklubber og N. W. Damm & Søn AS.

Dispensasjonen for bokklubbavtalene gis på vilkår av at det skal fremgå av avtalene at satsene for forfatternes royalty er å anse som veiledende satser.

Konkurransetilsynet gjør oppmerksom på at avtaler om utgivelse av norske skjønnlitterære verk i bokklubb kan inneholde faste royaltysatser for Norske Barne- og Ungdomsbokforfatters solidaritetsfond. Disse royaltysatsene er ikke i strid med konkurranselovens forbudsbestemmelser.

Vedtaket trer i kraft straks og gjelder til 1. desember 2008.”

Vedtaket er påklaget og oversendt Arbeids- og administrasjonsdepartementet (AAD) for behandling.

For øvrig kan det nevnes at Den norske Forfatterforenings medlemmer har dispensasjon til å inngå tilsvarende bokklubbavtaler på vilkår av at royaltysatsene i disse bokklubbavtalene betegnes som veiledende.¹ Også dette vedtakets vilkår om veiledende royaltysatser ble påklaget til AAD, som opprettholdt vilkåret.

2 Aktører

NBU er en selvstendig forening med 248 medlemmer. NBU organiserer forfattere som er bosatt i Norge eller som er norske statsborgere bosatt i utlandet og som har skrevet minst to barne- og/eller ungdomsbøker som holder kunstneriske mål, uten hensyn til om bøkene er skrevet på norsk, samisk eller fremmed språk. Foreningens formål er å ivareta norske barne- og ungdomsbokforfatteres faglige og økonomiske interesser.

Det Norske Samlaget er et uavhengig kulturforlag. Forlaget utgir alle typer litteratur på nynorsk, skolebøker også på bokmål. Litteraturselskapet i forlaget er en kulturpolitisk interesseorganisasjon som skal legge til rette for nynorske bokutgivelser. Forlaget gir ut ca. 200 titler per år.

Blåmann Barnebokklubb er en bokklubb i Det Norske Samlaget som utgir barnebøker på nynorsk.

3 Redegjørelse for avtalen det søkes dispensasjon for

Bokklubbavtalen mellom NBU og Blåmann Barnebokklubb (heretter benevnt bokklubbavtalen) gjelder for utgivelse av verk som er forfattet av medlemmer i NBU, og som utgis i Blåmann Barnebokklubb. Avtale om enkeltutgivelser skal godkjennes av det forlaget som eventuelt innehar bokklubbrettighetene til verket.

Bokklubbavtalen fastsetter forfatterens vederlag. Vederlaget er 9 % av utsalgsprisen til bokklubbmedlemmer etter fradrag av gjennomsnittlig porto for verk som utgis for første gang. I de tilfeller hvor boken er innbundet beregnes royaltigrunnlaget til 85 % av medlemsprisen eksklusive porto. Når boken benyttes som introduksjonstilbud eller andre tilbud til redusert pris, har royaltigrunnlaget en nedre grense på kr. 10,-. Blåmann Barnebokklubb betaler en royaltysats på 3 % til NBU av verk som utgis for første gang som bidrag til finansiering av foreningens drift.

Forfatterens royaltysats er 7 % for tidligere utgitte verk i bokform. Likelydende prosentsats skal benyttes ved introduksjonstilbud eller andre tilbud, med en nedre grense for royaltigrunnlaget på kr. 10,-.

I tillegg til å bestemme forfatterens royaltysats forplikter avtalen bokklubben til å betale en sum tilsvarende 1 % royaltysats til NBUs solidaritetsfond.

4 Forholdet til konkurranseloven

Konkurranseloven § 3-1 første ledd setter forbud mot at to eller flere ervervsdrivende for salg av varer eller tjenester ved avtale, samordnet praksis eller på annen måte som er egnet til å påvirke konkurransen, fastsetter eller søker å påvirke priser, avanser eller rabatter bortsett fra vanlig kontantrabatt.

Konkurranseloven § 3-4 setter forbud mot at sammenslutninger av ervervsdrivende fastsetter eller oppfordrer til reguleringer som er nevnt i § 3-1. Begrepet "sammenslutninger av ervervsdrivende" omfatter blant annet organisasjoner som går under betegnelser som forening, forbund, lag, laug, interesseorganisasjon og lignende når de ivaretar ervervsdrivendes interesser. Det er uten

¹ Se V2003-33.

betydning hvordan sammenslutningen er organisert. NBU er etter Konkurransetilsynets oppfatning en slik sammenslutning.

Forfatterne selger sine manuskripter til Blåmann Barnebokklubb, og bokklubbavtalen bestemmer hvilken pris forfatterne kan ta for produksjonen av manuskriptene. Prisene er fastsatt som prosentvise satser av bøkens utsalgspriser. Bestemmelsene som fastsetter forfatternes royaltysatser omfattes av forbudet i konkurranseloven § 3-4, jf. § 3-1.

5 De relevante markeder

Det relevante produktmarkedet inkluderer de varer og/eller tjenester kjøperen anser som substituerbare med hensyn til dekning av et bestemt behov. Med substituerbarhet menes i hvilken utstrekning etterspørerne kan velge mellom ulike produktvarianter for å tilfredsstille det samme, underliggende behov. I denne saken har vi to grupper av etterspørere; forlaget etterspør manus, mens leserne etterspør bøker.

NBU er en organisasjon for norske skjønnlitterære barne- og ungdomsbokforfattere. Avtaleverket i denne saken regulerer produksjon og utgivelse av nynorske barnebøker. Avtalen bestemmer prisen på manus fra forfatterne som prosentvise satser av bøkens utsalgspriser, og regulerer således Det norske Samlagets etterspørsel etter manus for nynorske barnebøker. På denne bakgrunn kan manus for nynorske barnebøker avgrenses til å være et eget produktmarked.

Konkurransetilsynet har tidligere avgrenset de relevante markeder til å være norsk og oversatt skjønnlitteratur for barn og ungdom, se V2003-62. Mer detaljert kan det imidlertid tenkes at enkelte etterspørere av nynorske bøker ikke finner at bøker på bokmål dekker det samme behovet. Følgelig legger Konkurransetilsynet til grunn at bøker skrevet på nynorsk og bøker skrevet på bokmål utgjør ulike segmenter i det totale markedet for barnebøker.

Konkurransesituasjonen for manus og ferdigproduserte bøker er relativt lik over hele landet. Dessuten bidrar bokklubber og elektronisk kommunikasjon til at bokomsetningen ofte er uavhengig av kjøpers lokalisering. På denne bakgrunn legger Konkurransetilsynet til grunn at de relevante markeder i denne saken er henholdsvis manus for nynorske barnebøker og barnebøker, sistnevnte med segment for nynorske barnebøker.

6 Konkurransemessig vurdering av avtaleverket

Konkurransetilsynet kan i henhold til konkurranseloven § 3-9 ved enkeltvedtak eller forskrift gi dispensasjon for bokklubbavtalen dersom:

- a) konkurransereguleringen innebærer at konkurransen i vedkommende marked forsterkes,
- b) det må forventes effektivitetsgevinster som mer enn oppveier tapet ved konkurransebegrensningen,
- c) konkurransereguleringen har liten konkurransemessig betydning, eller
- d) det foreligger særlige hensyn.

Det kan stilles vilkår for dispensasjonen.

En eventuell dispensasjon skal sikre at forbudet mot private prisreguleringer ikke hindrer prisreguleringen i å bli realisert når reguleringen ikke er i strid med formålet i konkurranseloven. Konkurranselovens formål er å sørge for effektiv bruk av samfunnets ressurser ved å legge til rette for virksom konkurranse, jf. konkurranseloven § 1-1.

Konkurranseloven § 3-9 a) – konkurransefremmende virkning

Bokklubbavtalen bestemmer hvilken pris forfatterne kan ta for produksjonen av manuskripter, og er således et prissamarbeid mellom forfatterne i regi av NBU. Pris er generelt den viktigste konkurranseparameteren. Gjennom prissamarbeid kan forfatterne realisere høyere priser og lavere omsatt kvantum.

Faste priser på manuskripter fratar forfatterne muligheten til å selge sine produkter til andre priser enn konkurrentene. Følgelig begrenser bokklubbavtalen konkurransen mellom forfatterne.

Denne saken omhandler salg av nynorske manuskripter til Blåmann Barnebokklubb. Avtalen binder Blåmann Barnebokklubb til de faste royaltysatsene, og fratar bokklubben muligheten til å konkurrere med andre aktuelle og potensielle bokklubber om betingelser for forfatterne.

Konkurransetilsynet vurderer det slik at bokklubbavtalen samlet sett har konkurransebegrensende virkning. Det kan følgelig ikke gis dispensasjon for avtalen med hjemmel i konkurranseloven § 3-9 a).

Konkurranseloven § 3-9 b) – effektivitetsgevinster som mer enn oppveier tapet ved konkurransebegrensningen

Bokklubbavtalen bidrar til effektivitetsgevinster i form av færre forhandlinger og et standardisert kalkulasjonsverktøy. Blåmann Barnebokklubb unngår gjennom bokklubbavtalen å forhandle med hver enkelt forfatter om vederlag for bokutgivelse.

Det er faste kostnader forbundet med utgivelse av bøker i bokklubb. Ved utgivelse påløper det en risiko for ikke å få dekket de faste kostnadene ved at den enkelte tittels salgspotensiale er usikkert. Det fremstår derfor som usikkert for bokklubben hvorvidt den får dekket de faste kostnadene ved utgivelse. Konkurransetilsynet legger imidlertid til grunn at risikoen ved bokutgivelse gjennom bokklubb reduseres som følge av at forfatterne kun mottar vederlag for faktisk salg.

Konkurransetilsynet finner det ikke sannsynlig at de nevnte effektivitetsgevinstene mer enn oppveier tapet ved konkurransebegrensningen. Det er således ikke grunnlag for å gi dispensasjon for bokklubbavtalen med hjemmel i konkurranseloven § 3-9 b).

Konkurranseloven § 3-9 c) – liten konkurransemessig betydning

Det heter i NBUs søknad om dispensasjon at få andre bokklubber enn Blåmann Barnebokklubb utgir barnebøker på nynorsk. NBU argumenterer også med at nynorsk barnelitteratur ikke når godt frem i bokhandel.

Bokklubbavtalen berører markedet for manus for nynorske barnebøker og segmentet for nynorsk barnelitteratur i markedet for barnebøker. Tilsynet har ikke nøyaktig oversikt over hvor stor andel av den nynorske barnelitteraturen som selges av Blåmann Barnebokklubb. På bakgrunn av anførselene fra NBU er det imidlertid rimelig grunn til å anta at Blåmann Barnebokklubb står for en betydelig andel av omsetningen av nynorsk barnelitteratur.

På bakgrunn av ovenstående finner Konkurransetilsynet ikke grunnlag for å gi dispensasjon for bokklubbavtalen med hjemmel i konkurranseloven § 3-9 c).

Konkurranseloven § 3-9 d) – særlige hensyn

Hovedhensynet i konkurranseloven er gitt ved lovens formål om effektiv bruk av samfunnets ressurser. Konkurransetilsynet skal sørge for effektiv ressursbruk ved å legge til rette for virksom konkurranse. Tilsynet har imidlertid adgang til å gi dispensasjon fra forbudsbestemmelsene dersom det foreligger særlige hensyn. Bestemmelsen kan for eksempel komme til anvendelse dersom den aktuelle konkurransereguleringen er samfunnsmessig ønskelig.

NBU anfører i sin dispensasjonssøknad at det er viktig for nynorsk barnelitteratur at Blåmann Barnebokklubb har forutsigbare rammebetingelser. Fravær av faste royaltysatser vil ifølge NBU svekke forfattere som skriver på nynorsk.

Det foreliggende prissamarbeidet mellom forfatterne virker altoverveiende konkurransebegrensende. Høyere priser leder generelt til lavere etterspørsel. Konkurransetilsynet forventer at forsterket konkurranse på salg av salg av nynorsk barnelitteratur vil stimulere til bredt produktutvalg, nyskapning og innovasjon.

På bakgrunn av ovenstående er det ikke grunnlag for å gi dispensasjon med hjemmel i konkurranseloven § 3-9 d).

7 Ny konkurranselov

Stortinget har nylig vedtatt en ny konkurranselov (lov av 5. mars 2004 nr. 12 om konkurranse mellom foretak og kontroll med foretakssammenslutninger), som trer i kraft 1. mai 2004.

Vedtak i medhold av dagens konkurranselov § 3-9 vil bli opprettholdt i den perioden som er forutsatt i vedtaket, jf. ny konkurranselov § 33 andre ledd.

Den nye konkurranseloven § 10 oppstiller et forbud mot konkurransebegrensende samarbeid mellom foretak. Bestemmelsen tilsvarende EØS-avtalen artikkel 53 (og EF-traktaten artikkel 81), som får anvendelse på konkurransebegrensende samarbeid som påvirker samhandelen mellom EØS-stater. Praksis og retningslinjer som gjelder de sistnevnte bestemmelsene vil gi veiledning for tolkningen av den nye konkurranseloven § 10. Unntak fra forbudet er gitt i § 10 tredje ledd.

Etter Konkurransetilsynets oppfatning vil NBUs avtale om royalty i avtale om utgivelse av skjønnlitterære verk i Blåmann Barnebokklubb, bli rammet av forbudet mot konkurransebegrensende samarbeid i ny konkurranselov § 10. For øvrig vil foretakene selv ha ansvaret for at deres virksomhet er i overensstemmelse med bestemmelsene i den nye konkurranseloven, og dermed heller ikke bryter forbudet i § 10.

8 Konklusjon

Etter en konkret vurdering finner Konkurransetilsynet ikke grunnlag for å gi dispensasjon til NBUs bokklubbavtale med Blåmann Barnebokklubb. Tilsynet kan stille vilkår for en eventuell dispensasjon dersom vilkår kan bidra til å fremme lovens formål om effektiv ressursbruk.

Et konkurranseforsterkende tiltak i denne saken vil være å betegne royaltysatsene som veiledende. Veiledende royaltysatser vil forsterke konkurransen mellom forfatterne ved at forfatterne tillates å selge sine manuskripter til ulike priser. Videre vil veiledende satser forsterke bokklubbkonkurransen idet Blåmann Barnebokklubb gis anledning til å konkurrere med andre bokklubber om forfatternes betingelser. Ved bruk av veiledende satser vil dermed effektivitetsgevinstene oppveie tapet ved konkurransebegrensningen, jf. konkurranseloven § 3-9 b).

På denne bakgrunn har tilsynet besluttet å innvilge dispensasjon for NBUs bokklubbavtale med Blåmann Barnebokklubb på vilkår av at det åpnes for forhandling om forfatternes royaltysatser:

”Med hjemmel i konkurranseloven § 3-9 b) gir Konkurransetilsynet dispensasjon for Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere til å inngå avtale om royalty i avtale om utgivelse av skjønnlitterære verk i Blåmann Barnebokklubb.

Dispensasjonen for bokklubbavtalen gis på vilkår av at det skal fremgå av avtalene at satsene for forfatterne er å anse som veiledende satser.

Vedtaket trer i kraft straks og gjelder til 1. mai 2009.”

Vedtaket kan påklages innen tre uker. En eventuell klage stiles til Arbeids- og administrasjonsdepartementet, men sendes Konkurransetilsynet. Tilsynet viser for øvrig til vedlagte skjema "Melding om rett til å klage over forvaltningsvedtak".

Vedlegg:

- 1 Skjema "Melding om rett til å klage over forvaltningsvedtak".
- 2 Særtrykk "Konkurranseloven og EØS-konkurranseloven".

Kopi til:

Den norske Forfatterforening	Øvre Vollgt. 15	0158	Oslo
Det Norske Samlaget	Postboks 7642 Sofienberg	0506	Oslo